

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення

Р І Ш Е Н Н Я

Протокол № 20

17 червня 2015р.

Про схвалення рекомендацій слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення на тему: «Стан і вирішення проблем соціального захисту населення, інтеграції вимушених переселенців через соціально-економічне відновлення територій Донбасу, постраждалих внаслідок військового конфлікту» в м.Слов'янськ Донецької області

Розглянувши на своєму засіданні рекомендації слухань у Комітеті на тему: «Стан і вирішення проблем соціального захисту населення, інтеграції вимушених переселенців через соціально-економічне відновлення територій Донбасу, постраждалих внаслідок військового конфлікту», що відбулися 12 червня 2015 року в м.Слов'янськ Донецької області та обговоривши інформацію народних депутатів України, представників центральних органів виконавчої влади, обласних державних адміністрацій, громадських організацій Комітет **в и р і ш и в:**

1. Схвалити рекомендації слухань, проведених у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення на тему: «Стан і вирішення проблем соціального захисту населення, інтеграції вимушених переселенців через соціально-економічне відновлення територій Донбасу, постраждалих внаслідок військового конфлікту» в м.Слов'янськ Донецької області (додаються).
2. Заслухати інформацію про хід виконання зазначених рекомендацій у жовтні 2015 року на засіданні Комітету.

Голова Комітету

Л.Л.Денісова

**Схвалено
рішенням Комітету
Верховної Ради України
з питань соціальної
політики, зайнятості та
пенсійного забезпечення**

Л.Денісова
17.06.2015 року

РЕКОМЕНДАЦІЇ

учасників слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення на тему: «Стан і вирішення проблем соціального захисту населення, інтеграції вимушених переселенців через соціально-економічне відновлення територій Донбасу, постраждалих внаслідок військового конфлікту» в м.Слов'янськ Донецької області

Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення, обговоривши питання щодо стану і вирішення проблем соціального захисту населення, інтеграції вимушених переселенців через соціально-економічне відновлення територій Донбасу, постраждалих внаслідок військового конфлікту зазначає, що першочергового значення набуває підвищення ефективності державної політики стосовно забезпечення прав і гарантій внутрішньо переміщених осіб на соціальний захист.

На сьогодні прийнято низку законодавчих та нормативно-правових актів, які встановлюють гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб, а також визначають особливі механізми забезпечення соціальним захистом осіб, які проживають на території Донбасу. Зокрема, основні з них:

Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 № 1706-VII (далі - Закон № 1706);

Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» від 28.12.2014 №80-VIII;

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб» від 05.03.2015 №245-VII (далі - Закон № 245);

Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 листопада 2014 року «Про невідкладні заходи щодо стабілізації соціально-економічної ситуації в Донецькій та Луганській областях» від 14.11.2014 № 875/2014 (далі – Указ №875);

постанова Кабінету Міністрів України «Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України, районів проведення антитерористичної операції та населених пунктів, розташованих на лінії зіткнення» від 01.10.2014 № 509 (далі - постанова № 509);

постанова Кабінету Міністрів України «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України, районів проведення антитерористичної операції та населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення, для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» від 01.10.2014 № 505 (далі - постанова № 505);

постанова Кабінету Міністрів України «Про здійснення соціальних виплат особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції» від 05.11.2014 № 637 (далі – постанова №637);

постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей» від 07.11.2014 № 595 (далі – постанова №595);

постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції» від 04.03.2015 № 79 (далі – постанова №79);

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на відновлення (будівництво, капітальний ремонт, реконструкцію) інфраструктури у Донецькій та Луганській областях» від 29.04.2015 №250 (далі – постанова №250);

розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та переліку населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення» від 07.11.2014 №1085-р, (далі – розпорядження №1085-р) а також низка інших нормативно-правових актів, в т.ч. виданих установами і відомствами.

Проте, як свідчать численні звернення переміщених громадян та громадських організацій, особисті прийоми та виїзні зустрічі народних депутатів, не всі положення нормативних актів реалізуються на практиці, а органи державної влади центрального та місцевого рівня в неповній мірі виконують надані їм повноваження щодо реалізації державної політики у сфері соціального захисту вимушених переселенців. Так встановлено низку проблемних питань, що потребують вирішення.

1. Щодо обліку осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України, районів проведення антитерористичної операції та населених пунктів, розташованих на лінії зіткнення, та забезпечення їх щомісячною грошовою допомогою для покриття витрат на проживання.

Відповідно до Закону №1706 реалізація прав на пенсійне забезпечення, соціальні допомоги та послуги, зайнятість, матеріальне забезпечення і страхові виплати за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням здійснюється для внутрішньо переміщеної особи, яка взята на облік за фактичним місцем проживання.

Так, станом на 1 квітня 2014 року в Донецькій області проживало 4 334 556 осіб, в Луганській області – 2 234 612 осіб, яким держава забезпечувала надання соціального захисту та гарантій у повному обсязі.

На сьогодні, за оперативною інформацією структурних підрозділів соціального захисту населення обласних, Київської міської державної адміністрації починаючи з 1 жовтня 2014 року станом на 5 червня 2015 року відповідно до постанови №509 обліковано 1 329 596 осіб або 1 044 548 сімей, з яких:

особи працездатного віку - 309 937 осіб або 23%;

діти – 167 684 осіб або 13%;

інваліди – 56 170 осіб або 4%;

пенсіонери – 793 107 осіб або 60% (ДОДАТОК 1).

Відповідно до постанови №505 цій категорії осіб встановлено грошову допомогу для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг. Так, станом на 5 червня 2015 року, за призначенням грошової допомоги звернулося 392 291 сімей або 38% від кількості облікованих, з яких призначено виплату - 315 233 або 30 % від кількості облікованих, та триває призначення для 16 556 сімей. (ДОДАТОК 2).

Із запланованого обсягу коштів на 2015 рік на виплату грошової допомоги - 3 360 млн.грн., отримувачам перераховано 1 388 млн.грн. або 41% від плану.

При цьому, припинено виплату з підстав, визначених постановою №505, 55 754 сім'ям та відмовлено у призначенні допомоги – 4 748 сім'ям, що в цілому складає 6 % від кількості облікованих родин.

Зокрема, в Донецькій області: обліковано – 420 209 родин, що складає 40% від загальної кількості облікованих родин по Україні. З даної кількості звернулося за призначенням грошової допомоги 68 074 сім'ї або 16% від облікованих, з яких призначено – 60 956 сім'ям або 15% від кількості облікованих, та триває призначення для 4 155 сімей.

в Луганській області: обліковано – 158 162 родини, що складає 15% від загальної кількості облікованих родин по Україні. З даної кількості звернулося за призначенням грошової допомоги 26 357 сімей або 17 % від облікованих, з яких призначено – 21 172 сім'ям або 13% від кількості облікованих, та триває призначення для 1 951 сім'ї.

Враховуючи зазначене, більше 650 тис. родин переселенців або майже кожна третя сім'я, які вже зареєстровані державою, не звернулися та не отримують підтримку на проживання. Серед ймовірних причин такого низького виявлення бажання - недостатня інформаційна політика щодо існування державної програми; існування довгих черг в органах з питань соціального захисту населення за призначенням допомоги, відсутність взаємодії та комунікації між органами влади, які займаються вирішенням питань переселенців.

Ще одним негативним фактором низького охоплення державною допомогою переселенців є не своєчасність виконання повноважень Міністерством соціальної політики України щодо забезпечення соціального захисту переміщених осіб. Так, постанова №505 в редакції від 1 жовтня 2014 року передбачала, що допомога призначається з дня звернення за її призначенням та виплачується по місяць зняття з такого обліку включно, але не більше ніж шість місяців.

Враховуючи, що перші виплати розпочалися у жовтні 2014 року, вже з березня 2015 року ці родини залишилися без державної підтримки. При цьому, лише 31 березня 2015 року Кабінетом Міністрів України прийнято та 23 квітня 2015 року опубліковано зміни до постанови №505, які лише з цієї дати і у разі подання нової заяви на продовження призначення грошової допомоги на наступний період, надали право переміщеним особам отримувати підтримку від держави.

Тобто, фактично виплати відновилися лише з травня 2015 року, що позбавило родини переселенців майже на 2 місяці без грошової допомоги.

Водночас, потребує врегулювання питання реєстрації та виплати допомоги учням та студентам до 18 річного віку з числа дітей, які переміщені без супроводження батьків або інших законних представників, з метою встановлення порядку виплати таким дітям щомісячного грошового забезпечення.

Невтішними є і результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених на надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції, для покриття витрат на проживання у 2014 році та за січень-лютий 2015 року, проведеного Рахунковою палатою України.

Зокрема, контролюючим органом встановлено, що:

правом на призначення грошової допомоги скористалася лише кожна третя сім'я, взята на облік, а допомогу виплачено лише кожній другій сім'ї, яка звернулася за її призначенням;

допомога надавалася особам, які не мали на це право, та зафіксовано факти переоплати на суму 422,1 тис.грн., в т.ч. по Донецькій, Київській, Херсонській та Чернігівській – на 69 тис.гривень;

більш як у 200 випадках грошова допомога призначена з порушенням встановленого 10-денного терміну, від 1 до 48 днів;

положення постанови №509 не врегульовані відповідно до норм Закону №1706 в частині переліку документів для взяття на облік та виду інформації, яка міститься в заяві;

не прийнято Порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, який би встановив повноваження державних органів та їх територіальних підрозділів щодо порядку введення даних про осіб та порядок надання необхідних для них інформаційно-консультативних відомостей та послуг для прискорення та спрощення процесу соціальної адаптації;

недостатньо організована та забезпечена координація роботи Мінсоцполітики та структурних підрозділів з питань соціального захисту населення обласних, Київської міської держадміністрацій – відсутній належний контроль за достовірністю наданих переміщеними особами відомостей, недосконале програмне забезпечення;

Мінсоцполітики здійснено необґрунтоване планування бюджетних коштів на надання грошової допомоги і неефективне управління ними – обсяг видатків на 2014 рік був завищений більш як на чверть, що призвело до неефективного управління коштами резервного фонду державного бюджету в сумі 152,9 млн.грн., які в кінці року були повернуті в дохід державного бюджету; через несвочасне затвердження паспорту бюджетної програми станом на 01.03.2015 залишок невикористаних асигнувань державного бюджету склав 151,1 млн.грн. при наявності кредиторської заборгованості з виплати грошової допомоги у сумі 76,7 млн.гривень;

розміри грошової допомоги переміщеним особам є необґрунтовано сталими величинами, які на відміну від інших видів соціальної допомоги не переглядаються залежно від економічних показників, а встановлений розмір допомоги для інвалідів на рівні прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, спричиняє дискримінацію між особами залежно від демографічної групи населення.

Таким чином, вищезазначені порушення свідчать, що використання коштів державного бюджету на надання грошової допомоги для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, здійснювалося з порушенням вимог постанови №505 та постанови №509, з організаційними недоліками та в окремих випадках було неефективним.

Крім того, враховуючи невеликі розміри допомоги для покриття видатків на проживання доцільно переглянути ціни/тарифи на газ, воду і теплопостачання, а також на житлово-комунальні послуги для внутрішньо переміщених осіб в місцях компактного проживання.

Невирішеним залишається і питання призначення житлових субсидій для внутрішньо переміщених осіб, які орендують житло, оскільки умовою для призначення такої субсидії є надання договору про оренду житла та переоформлення особових рахунків на орендаря, що є проблематичним і не застосовується на практиці.

Іншою проблематикою, що стосується обліку внутрішньо переміщених осіб, є несвоєчасне оновлення (актуалізація) переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція, та відповідно несвоєчасне визначення актуального переліку населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження.

Несвоєчасність вирішення цього питання фактично не дає законодавчих підстав органам соціального захисту населення видавати довідку про взяття на облік особам, які переміщуються з території проведення антитерористичної операції та населених пунктів, які не вказані в додатку до розпорядження №1085-р. (наприклад: м. Попасна, м. Слов'яносербськ, Станиця Луганська та інші).

2. Щодо стану виплати пенсій, державних соціальних допомог та інших соціальних виплат в Луганській та Донецькій областях.

Фінансування пенсій, державних соціальних допомог та інших соціальних виплат, а також доставка їх до одержувачів - жителів Донецької та Луганської областей здійснюється органами державної влади, органами УДППЗ «Укрпошта» та банківськими установами, які керуються постановами Національного банку України, та, з урахуванням переліку населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та переліку населених пунктів, розташованих на лінії зіткнення, затверджених розпорядженням №1085-р. (ДОДАТОК 3).

Також у своїй роботі зазначені установи керуються щоденною інформацією Служби безпеки України щодо ймовірності проведення бойових дій в деяких населених пунктах та інформацією органів місцевої влади щодо гарантії збереження та цільового спрямування цих коштів, а також відповідною щоденною інформацією від Національного банку України про здійснення банківськими установами фінансових операцій на відповідних територіях.

Проте, громадяни з числа внутрішньо переміщених осіб у своїх зверненнях на адресу Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення, скаржаться на затримки у призначенні або ж переведенні пенсійних виплат за новим місцем проживання.

Існує низка проблемних питань, для вирішення яких Пенсійному фонду України потрібно виробити окремий механізм щодо первинного призначення пенсій у випадках відсутності (неможливості підтвердження) документів стосовно підтвердження стажу та заробітної плати особи, яка виходить на пенсію, особливо в тих випадках, коли інформація знищена, а інколи і знищено ціле підприємство, установа.

Окремого вирішення потребує питання щодо зарахування до страхового стажу внутрішньо переміщених осіб з числа працівників, яким надано відпустку без збереження заробітної плати, періоду проведення антитерористичної операції.

При цьому, виплати внутрішньо переміщеним особам з неконтрольованих територій Донецької та Луганської областей забезпечуються з урахуванням вимог постанови №595 та постанови №637, тобто за умови отримання такими особами довідки про взяття на облік, в т.ч. і для тих осіб, яким вже було продовжено соціальні виплати станом на листопад 2014 року, і які до 1 лютого 2015 року стали на облік.

Для тих громадян України, які залишаються на неконтрольованій території, соціальні виплати нараховуються, але виплачуватимуться у випадку закінчення антитерористичної операції у населеному пункті та взяття його під контроль держави України.

Зокрема, після завершення бойової операції 5 липня 2014 року, в м. Слов'янськ та м. Краматорськ Донецької області відновилися з 7 липня 2014 року пенсійне забезпечення та соціальні виплати, в т.ч. здійснено погашення заборгованості, яка утворилася починаючи з 20 травня 2014 року.

Водночас, слід зауважити, що громадяни, які залишилися проживати на окупованих територіях потребують державної підтримки, оскільки заробили свою пенсію. Тому цілком доцільно було б розглянути питання щодо забезпечення виплати пенсій на банківську картку для осіб, які проживають в окремих районах, містах, селищах та селах на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, оскільки лунають численні нарікання з боку громадян на запровадження механізму забезпечення перепустками для переміщення на окуповані території та в зворотному напрямку, що насправді ускладнює не тільки пересування через визначені пункти пропуску, але і отримання пенсійних виплат.

За даними Пенсійного фонду України, станом на 1 липня 2014 року на обліку в його структурних підрозділах перебувало 2 096,8 тис. пенсіонерів зі Сходу, а саме:

- Донецька область – 1 373,5 тис. осіб;
- Луганська область – 723,3 тис. осіб.

При цьому, вже станом на серпень 2014 року у зв'язку з розпочатим військовим конфліктом, на контрольованій території східних областей України на обліку перебувало 818,6 тис. пенсіонерів, а на неконтрольованій - 1 278,2 тис. пенсіонерів, у т.ч. у Донецькій області – 767,3 тис. осіб та у Луганській – 510,9 тис. осіб.

В цілому, з початку проведення антитерористичної операції на Сході України, із загальної кількості громадян, які перемістилися з районів проведення антитерористичної операції, до органів Пенсійного фонду України за призначенням пенсій за новим місцем проживання, станом на 1 червня 2015 року звернулося 1 040,9 тис. осіб (ДОДАТОК 4), в т.ч у 2015 році – 202,6 тис. осіб, з них:

- переселенці з Донецької області – 691,9 тис. осіб;
- переселенці з Луганської області – 349 тис. осіб.

З цієї кількості пенсіонерів:

- пенсію отримують - 767,9 тис.осіб або 73,6% від кількості осіб, що звернулися (в т.ч. Донецька обл. – 516,5 тис.осіб та Луганська область – 251,4 тис.осіб);

- триває переведення справ – 24,6 тис.осіб або 2,4% від кількості осіб, що звернулися (в т.ч. Донецька обл. – 14,7 тис.осіб та Луганська область – 9,9 тис.осіб);

- справи осіб, які виїхали за кордон чи переводяться на соціальні виплати – 15,3 тис.осіб або 1,5% від кількості осіб, що звернулися (в т.ч. Донецька обл. – 9,1 тис.осіб та Луганська область – 6,2 тис.осіб)

- пенсію припинено – 233,9 тис.особам або 22,5% від кількості осіб, що звернулися (в т.ч. Донецька обл. – 152,2 тис.осіб та Луганська область – 81,7 тис.осіб), які не змогли станом на 1 лютого 2015 року підтвердити у встановленому порядку своє проживання на підконтрольній території.

За інформацією Пенсійного фонду, розрахунково 330 тис.пенсіонерів залишилися проживати на неконтрольованій українською владою території, або ж переїхали в інші країни, і відповідно до прийнятих нормативно-правових актів виплата пенсій їм не здійснюється. При цьому, точних даних про померлих пенсіонерів та тих, що виїхали в інші країни, немає.

Стосовно потреби на виплату пенсій переселенцям у 2015 році зазначається, що місячна потреба у травні 2015 року становила 2,2 млрд.грн. (Донецька область – 1,3 млрд.грн., Луганська область – 0,7 млрд.грн., інші – 0,2 млрд.грн.), розрахункова потреба у коштах на червень-грудень п.р. – 13,9 млрд.грн., які враховано в бюджеті Пенсійного фонду України.

Для забезпечення державних соціальних допомог для жителів Донбасу, за даними Міністерства соціальної політики України, за 5 місяців 2015 року на виплати державної допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам, тимчасової державної допомоги дітям та допомоги особам, які здійснюють догляд за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу спрямовано 1 050,1 млн.грн, в т.ч. для Донецької області – 785 млн.грн., Луганської області – 265,1 млн.гривень.

Загальна кількість одержувачів соціальних допомог на території Донецької області, підконтрольній українській владі, складає 136,5 тис.осіб.

Станом на 1 червня 2015 року не виплаченими залишаються допомоги у м. Дебальцеве Донецької області на суму 2,5 млн. гривень.

В цілому, Державним бюджетом України на 2015 рік на виплати державної допомоги сім'ям з дітьми Донецькій області передбачено 3,4 млрд. грн. та Луганській області - 1,674 млрд. гривень.

Для забезпечення страхових виплат потерпілим на виробництві (членам їх сімей) та щомісячних витрат на медичні та спеціальні догляди, для більш як 60 тис. переселенців, які виїхали із зони проведення АТО, станом на 5 червня 2015 року з початку року, було профінансовано майже 750 млн. грн., в т.ч.:

- 37 839 потерпілим з Донецької області на суму 557,2 млн.грн., в т.ч. 22 953 потерпілим або 60%, які виїхали безпосередньо в межах регіону;

- 22 232 потерпілим з Луганської області на суму 191,49 млн.грн., в т.ч. 7 694 потерпілим або 35%, які виїхали безпосередньо в межах регіону.

Крім того, протягом березня-травня 2015 року здійснено фінансування нарахованих у 2014 році видатків за раніше призначеними, але не виплаченими страховими виплатами. 24 897 потерпілим з тимчасово переміщених осіб з Донецької та Луганської областей на суму 251,8 млн. грн., в т.ч.

- 17 298 потерпілим з Донецької області на суму 197,34 млн. грн.;

- 7 599 потерпілим з Луганської області на суму 54,44 млн. гривень.

Для забезпечення страхових виплат у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності внутрішньо переміщеним особам, робочими органами Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності було прийнято на розгляд документи від 826 осіб вищезазначеної категорії, яким було призначено 1 219 виплат матеріального забезпечення та у 42 виплатах було відмовлено з причин відсутності необхідних документів та перересстрації страхувальника на територію, на якій органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі (ДОДАТОК 5).

Зокрема, безпосередньо по Донецькій області звернулося 269 осіб, яким призначено 393 страхових виплат, приймається рішення щодо 13 виплат, та відмовлено у призначенні щодо 4 виплат. По Луганській області – звернулося 65 осіб, призначено – 92 виплати, приймається рішення щодо 8 виплат, та відмовлено у призначенні – щодо 18 виплат.

Слід зазначити, що в 1 219 призначених виплатах:

- 719 виплат або 59% від призначених становлять виплати допомоги по вагітності та пологах,

- 493 виплат або 40% від призначених – допомоги по тимчасовій непрацездатності (лікарняні),

- 7 виплат або 1% від призначених – допомоги на поховання.

Проте, невирішеним залишається питання проведення нарахувань страхових виплат та виплат матеріального забезпечення особам з числа внутрішньо переміщених осіб у випадках, коли ними подано листки непрацездатності до організацій, установ чи підприємств на територіях, неконтрольованих українською владою, у зв'язку з чим подати його до управлінь Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності немає можливості. В той же час, працівники управлінь Фонду вимагають оригінал листка непрацездатності, надання якого дуже часто є неможливим через те, що ці листки раніше були передані до роботодавця, розташованого на непідконтрольній території України.

Зазначене порушує права застрахованих осіб, які сплачували страхові внески, отримали довідку про взяття на облік як внутрішньо переміщена особа, проте при настанні страхового випадку позбавлені права на отримання належного соціального страхування.

Також, учасниками слухань, зокрема, представниками громадських організацій порушено питання щодо заповнення санаторно-лікувальних закладів, які знаходяться в зоні проведення антитерористичної операції, особами з числа її учасників.

Слід зазначити на нарікання зі сторони переселенців, яких позбавили права на отримання вже призначених (переведених) соціальних виплат, особливо пенсій, у зв'язку з неотриманням ними довідки про взяття на облік, яка передбачена не законом, а постановами №595 та №637.

При прийнятті цих постанов Урядом не було враховано, що їх окремі положення не відповідають нормативно-правовим актам вищої юридичної сили, а саме: статті 1 Закону України «Про пенсійне забезпечення» від 05.11.1991 №1788-XII та статтям 4, 8 та 49 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 №1058-IV. Положення цих законів чітко визначають підстави припинення виплати пенсій: у разі призначення пенсій на підставі документів, що містять недостовірні відомості; у разі смерті пенсіонера; у разі не отримання пенсії протягом шести місяців підряд; в інших випадках, передбачених законом.

Тобто, підзаконні нормативно-правові акти не можуть встановлювати підстави припинення виплати пенсії.

Також, урядовцями не взято до уваги факт існування довгих черг в органах соціального захисту населення, які для взяття на облік переміщених осіб запровадили талонну систему обслуговування та здійснювали запис черговості прийому громадян, який тривав по 3-4 місяці наперед.

Як зазначає Донецька обласна державна адміністрація, завдяки мобілізації всіх кадрових ресурсів та організації дво- та трьох змінної роботи, було взято на облік 350,6 тис.переселенців-пенсіонерів. При цьому, загальна кількість осіб, які змінили місце проживання поза межі неконтрольованої території, становить 580 тис.пенсіонерів (в т.ч. 89,1 тис.осіб змінили місце проживання неодноразово).

У терміновому порядку потребує вирішення питання, яке викликає особливу соціальну напругу серед внутрішньо переміщених осіб - запровадження порядку проведення перевірки відомостей про фактичне місце проживання даних осіб, що передбачено постановою №79.

Так, підрозділи Державної міграційної служби після здійснення перевірки підтвердження факту проживання переселенця за новою адресою, мають забезпечити проставляння в довідці переселенця відмітки про реєстрацію, що є підставою для продовження такій особі соціальних виплат.

Проте, зазначене урядове рішення не враховує закріплене в Конституції України право осіб на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, а також ситуацію, що на сьогодні переселенець самостійно забезпечує себе житлом - проживає у родичів, знайомих та небайдужих людей, а тому може постійно змінювати місце проживання навіть в одному ж і тому населеному пункті.

Для вирішення даного питання, доцільним вбачається скасування на законодавчому рівні положення щодо необхідності відмітки про реєстрацію місця проживання для внутрішньо переміщеної особи.

3. Щодо проблем діяльності органів системи соціального захисту населення на пост-конфліктних територіях та першочергові завдання щодо їх вирішення.

У зв'язку з навантаженням на органи системи соціального захисту населення, в т.ч. через запровадження нового порядку надання житлових субсидій, структурним підрозділам збільшено граничну чисельність, зокрема Донецької області на 437 одиниці та Луганської області – на 163 одиниці.

Проте, в державному бюджеті на 2015 рік не передбачено кошти на утримання та виплату заробітної плати зазначеним працівникам.

Крім того, слід передбачити та забезпечити виплату доплат, надбавок та заохочувальних для працівників органів соціального захисту населення у зв'язку зі збільшенням навантажень, пов'язаних з обслуговуванням внутрішньо переміщених осіб.

4. Щодо стану ринку праці та врегулювання питань зайнятості населення на пост-конфліктних територіях.

Ринок праці на територіях східних регіонів залишається напруженим. Продовжується звуження сфери застосування праці. На дві третини зменшилась кількість роботодавців, які надають вакансії щодо укомплектування робочою силою, в три рази зменшилось число підприємств та кількість найманих працівників.

За оперативною інформацією Державної служби зайнятості, станом на 5 червня 2015 року чисельність зареєстрованих безробітних становить 462,8 тис.осіб (в т.ч. в Донецькій області – 23,4 тис.осіб та Луганській області – 8,8 тис.осіб), а кількість вакансій, про які заявляють роботодавці – 45,2 тис.одиниці (в т.ч. в Донецькій області – 1,3 тис.одиниць та Луганській області – 294 одиниці) (ДОДАТОК 6).

Щодо працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, то з початку окупації АР Крим та проведення антитерористичної операції на Донбасі станом на 5 червня 2015 року за допомогою у працевлаштуванні звернулися 51,2 тис. мешканців АР Крим, Донецької та Луганської областей, зокрема 38,6 тис. громадян, які отримали довідку про взяття на облік, з яких:

- 7,8 тис.осіб було працевлаштовано або 15% від загальної кількості звернень;

- 3,5 тис.осіб взяли участь у громадських роботах та інших роботах тимчасового характеру – це 7%;

- 30,8 тис.осіб отримують послуги служби зайнятості- 60%.

Зокрема, в Донецькій області звернулося 5,6 тис.осіб, з яких 542 особи було працевлаштовано та для 5 тис.осіб надають послуги служби зайнятості; в Луганській області – звернулося 1,8 тис.осіб, з яких 340 осіб було працевлаштовано та для 1,5 тис.осіб надаються послуги служби зайнятості.

За період березень 2014 - травень 2015 років, більше 2 тис. зареєстрованих безробітних з числа мешканців АР Крим, м. Севастополь, Донецької та Луганської областей пройшли професійне навчання, в т.ч. і в центрах професійно-технічної освіти, розміщених в Донецькій (533 особи) та Луганській (641 особа) областях.

Дане навчання організовувалось на курсах цільового призначення (отримання додаткових компетенцій) для агропромислового комплексу, бухгалтерського обліку, започаткування власної справи тощо.

Нові, додаткові підходи в організації роботи по наданню допомоги у працевлаштуванні внутрішньо переміщеним особам визначив Закон №245, прийнятий Верховною Радою України у березні 2015 року. Зокрема, це:

- надання роботодавцям компенсації витрат на оплату праці за працевлаштованих безробітних з числа внутрішньо переміщених осіб, а у разі потреби - компенсації витрат на їх перепідготовку чи підвищення кваліфікації;

- надання зареєстрованим безробітним з числа внутрішньо переміщених осіб компенсації фактичних витрат на переїзд до іншої адміністративно-територіальної одиниці місця працевлаштування та витрат для проходження медичного огляду, якщо це необхідно для працевлаштування;

- надання ваучера для підтримання конкурентоспроможності переселенців незалежно від досягнення 45 років;

- скасування дотримання паритетності у фінансуванні організації громадських робіт для безробітних за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та місцевих бюджетів.

Проте, на сьогодні запровадження додаткових підходів не здійснюється, оскільки протягом трьох місяців Кабінетом Міністрів України так і не прийнято відповідні порядки щодо реалізації вищезазначених соціальних послуг, що є прямим свідченням про зволікання та затягування зі сторони Міністерства соціальної політики України роботи із розробки необхідних документів.

Окрім того, не виконується Указ Президента №875, яким Кабінету Міністрів України ще у листопаді 2014 року доручено забезпечити у двомісячний строк затвердження комплексної програми перепідготовки та працевлаштування внутрішньо переміщених осіб. Як зазначено Міністерством соціальної політики, ними лише 29 травня 2015 року подано на розгляд Кабінету Міністрів України проект Комплексної програми працевлаштування та професійного навчання внутрішньо переміщених осіб на 2015-2016 роки, якою передбачено створення соціально-економічних передумов для розвитку територій масового проживання внутрішньо переміщених осіб, розширення можливостей їх зайнятості.

З огляду на викладене, Міністерство соціальної політики України як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері зайнятості населення, по-перше, не виконує закони України та Укази Президента України, а, по-друге, порушує та зневажає гарантовані державою права переселенців на працевлаштування.

5. Щодо розробки та реалізації проектів з відновлення соціальної інфраструктури на територіях, постраждалих внаслідок військового конфлікту.

Законом України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України передбачено субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на відновлення (будівництво, капітальний ремонт, реконструкцію) інфраструктури у Донецькій та Луганській областях у обсязі 300 млн.гривень.

За інформацією Міністерства станом на 8 червня 2015 року погоджено переліки проектів та заходів, що фінансуватимуться за рахунок субвенції у Донецькій та Луганській областях. Зокрема, кошти субвенції розподілені порівну між двома регіонами – по 150 млн.гривень, для використання яких Луганською обласною військово-цивільною адміністрацією визначено 203 об'єкти та Донецькою обласною державною адміністрацією – 66 об'єктів відповідно до Порядку та умов надання даної субвенції, які затверджені постановою №250 у квітні 2015 року.

Проте, станом на 8 червня 2015 року, спрямування даної субвенції до Донецької та Луганської областей так і не здійснювалося.

В той же час, Донецька обласна державна адміністрація зазначає, що станом на 4 червня 2015 року на територіях регіону, підконтрольних українській владі, зруйновано (пошкоджено) 4 556 об'єктів, на відновлення яких необхідно 302,9 млн.гривень. На теперішній час за рахунок всіх джерел фінансування виконані роботи з повного відновлення 633 вищевказаних об'єктів на суму 28,1 млн.гривень.

Окрім того, поза увагою, що викликає соціальну напругу серед місцевого населення, залишається питання відновлення пошкоджених будинків житлово-будівельних кооперативів та приватного сектору, яке на сьогодні вирішується лише за рахунок коштів спонсорів та власних коштів мешканців, а тому потребує негайного втручання зі сторони держави.

Наприклад, в Луганській та Донецькій областях за час проведення антитерористичної операції зруйновано/пошкоджено 4574 об'єкти на суму 159, 7 млн.грн., з яких 4057 – це будинки приватного сектору та 10 будинків житлово-будівельних кооперативів.

Слід акцентувати увагу і на невирішеному питанні щодо безоплатного проїзду залізничним, автомобільним транспортом внутрішньо переміщених осіб до залишеного місця проживання в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, що передбачалося Законом №1706.

Як повідомляють обласні державні адміністрації, розроблений Мінінфраструктури Порядок забезпечення відшкодування вартості проїзду залізничним, автомобільним транспортом, внутрішньо переміщених осіб до залишеного місця проживання досі проходить процедуру погодження зацікавленими органами виконавчої влади.

Крім того, слід звернути увагу на те, що відсутня жорстка дисциплінарна підпорядкованість та відповідальність керівників центральних органів виконавчої влади за невиконання покладених на них Урядом завдань.

Зокрема, 26 листопада 2014 року постановою Кабінету Міністрів України утворено Державне агентство України з питань відновлення Донбасу. Проте досі не призначено керівника, не сформовано штатний розпис, а відтак воно досі не працює та не виконує в повному об'ємі своїх функцій щодо забезпечення соціального захисту, а також соціально та професійної адаптації осіб, які у зв'язку з проведенням антитерористичної операції переміщуються з районів проведення антитерористичної операції або проживають на території Донецької та Луганської областей.

Також залишається відкритим питання щодо діяльності Державної служби України з питань Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, утвореної 17 липня 2014 року № 297, оскільки не затверджено граничну чисельність її працівників, положення про цю службу, хоча і призначено керівника.

Враховуючи зазначене, учасники слухань дійшли висновку, що недоліки стосовно забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб пов'язані з відсутністю Комплексної державної програми щодо підтримки та соціальної адаптації громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України. Це в свою чергу, уповільнює врегулювання цілої низки питань, зокрема, щодо питань першочергового оздоровлення та відпочинку внутрішньо переміщених дітей, а також дітей, з тих районів, які знаходяться на межі зіткнення з тимчасово окупованими територіями, з визначенням джерела фінансування, надання внутрішньо переміщеним особам з Луганської і Донецької областей та особам, які проживають на територіях проведення антитерористичної операції, статусу потерпілих.

З метою посилення соціального захисту населення, інтеграції вимушених переселенців та забезпечення соціально-економічного відновлення територій Донбасу, постраждалих внаслідок військового конфлікту, учасники слухань **рекомендують:**

I. Інформацію міністерств соціальної політики, регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, Рахункової палати України, Пенсійного фонду України, Фондів соціального

страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду України соціального захисту інвалідів, Державної служби зайнятості України, Луганської обласної військово-цивільної адміністрації та Донецької обласної державної адміністрації взяти до відома.

II. Визнати роботу Міністерства соціальної політики України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерства інфраструктури України в частині забезпечення реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб незадовільною.

III. Верховній Раді України

1. Сприяти першочерговому розгляду у другому читанні:

проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантії дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб (реєстр. №2166 від 18.02.2015).

2. Прискорити розгляд проектів таких законодавчих актів:

проект Постанови Верховної Ради України про відновлення фінансування соціальних виплат жителям Донецької та Луганської областей, реєстр. №1027 від 27.11.2014;

проект Закону України про державне замовлення будівництва тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб, реєстр. №1442 від 11.12.2014;

проект Постанови Верховної Ради України про деякі питання відновлення житла населення, пошкодженого (зруйнованого) внаслідок проведення антитерористичної операції, реєстр. №1813 від 22.01.2015;

проект Постанови Верховної Ради України про забезпечення своєчасних виплат пенсій та державної соціальної допомоги особам, які залишилися проживати на окремих територіях у районі проведення антитерористичної операції в Донецькій і Луганській областях, реєстр. №2065 від 06.02.2015;

проект Постанови Верховної Ради України про виконання резолюції Парламентської Асамблеї Ради Європи 2028 (2015) "Гуманітарна ситуація щодо українських біженців та переміщених осіб", реєстр. №2163 від 17.02.2015;

проект Закону України про внесення змін до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" (щодо компенсації вартості пошкодженого майна), реєстр. №2167 від 18.02.2015;

проект Постанови Верховної Ради України про звернення до Кабінету Міністрів України з вимогою про скасування Постанови Кабінету Міністрів України від 04 березня 2015 р. № 79 «Деякі питання оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України або району проведення антитерористичної операції», реєстр. №2746 від 28.04.2015.

IV. Комітетам Верховної Ради України у повній мірі, використовуючи можливості парламентського контролю, забезпечити разом з Кабінетом Міністрів України посилення контролю за додержанням вимог законодавчих актів щодо захисту прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

V. Кабінету Міністрів України

1. Невідкладно розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроекти:

про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» щодо врегулювання питань, пов'язаних із виплатою переміщеним особам грошової допомоги, та надання повноважень органам місцевого самоврядування здійснювати облік внутрішньо переміщених осіб, а також надання внутрішньо переміщеним особам з Луганської і Донецької областей та особам, які проживають на територіях проведення антитерористичної операції статусу потерпілих;

про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» в частині виділення коштів на утримання та виплату заробітної плати для додаткової чисельності працівників органів соціального захисту населення в Донецькій та Луганській областях;

2. Привести свої нормативно-правові акти у відповідність до законів України, якими встановлено права, свободи та законні інтереси внутрішньо переміщених осіб.

3. Забезпечити розроблення та затвердження в установленому порядку Комплексної державної програми щодо підтримки та соціальної адаптації громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України.

4. Затвердити Комплексну програму працевлаштування та професійного навчання внутрішньо переміщених осіб на 2015-2016 роки.

5. Врегулювати питання щодо відновлення виплати пенсій та інших соціальних виплат з бюджетів усіх рівнів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування громадянам України, які виїхали з території проведення антитерористичної операції, незалежно від наявності довідки про взяття на облік як переміщеної особи.

6. Забезпечити першочергове оздоровлення та відпочинок внутрішньо переміщених дітей, а також дітей, з тих районів, які знаходяться на межі зіткнення з тимчасово окупованими територіями, з визначенням джерела фінансування.

7. Надати доручення зацікавленим центральним органам виконавчої влади розробити та подати на розгляд Уряду проекти нормативно-правових актів, які визначатимуть:

встановлення розмірів щомісячної адресної допомоги переміщеним особам для покриття витрат на проживання для всіх категорій одержувачів виходячи із показника прожиткового мінімуму, та збільшення її розмірів;

Порядок відшкодування (компенсації) шкоди особам за нерухоме майно, зруйноване або пошкоджене в ході антитерористичної операції;

Порядок щодо первинного призначення пенсій внутрішньо переміщеним особам у випадках відсутності (не можливості підтвердження) документів стосовно підтвердження стажу та заробітної плати особи, яка виходить на пенсію, особливо в тих випадках, коли знищено ціле підприємство, установа, на якому працювала особа;

Порядок зарахування до страхового стажу внутрішньо переміщених осіб з числа працівників, яким надано відпустку без збереження заробітної плати, періоду проведення антитерористичної операції;

умови перегляду цін/тарифів на газ, воду і теплопостачання, а також на житлово-комунальні послуги для внутрішньо переміщених осіб в місцях компактного проживання.

8. Внести зміни до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на відновлення (будівництво, капітальний ремонт, реконструкцію) інфраструктури у Донецькій та Луганській областях, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 250, щодо доповнення переліку об'єктів на які спрямовується вказана субвенція будинками житлово-будівельних кооперативів та приватного сектору.

9. Вивчити питання доцільності запровадженого механізму забезпечення перепустками громадян України для безперешкодного переміщення на окуповані території та в зворотному напрямку з метою можливого його спрощення або скасування.

VI. Міністерству соціальної політики України

1. Неухильно забезпечувати виконання законодавчих актів щодо реалізації прав і свобод внутрішньо переміщених осіб та надання соціального захисту цій категорії громадян.

2. Прискорити розроблення та подання на затвердження Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів, які визначатимуть:

зміни до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік особи, яка переміщується з тимчасово окупованої території України, району проведення антитерористичної операції чи населеного пункту, розташованого на лінії зіткнення, у частині:

- узгодження з нормами Закону №1706 переліку документів, що подаються заявником при взятті на облік, виду та обсягу інформації, що міститься в заяві;

- взяття на облік студентів до 18 річного віку з числа дітей, які переміщені без супроводження батьків або інших законних представників, з метою встановлення порядку виплати таким дітям щомісячного грошового забезпечення;

зміни до Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності осіб на ринку праці, у частині надання ваучера внутрішньо переміщеним особам працездатного віку;

умови призначення житлових субсидій для внутрішньо переміщених осіб, які орендують житло;

Порядок здійснення заходів сприяння зайнятості, повернення коштів, спрямованих на фінансування таких заходів, у разі порушення гарантій зайнятості для внутрішньо переміщених осіб;

Порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб з метою забезпечення прискорення та спрощення для цієї категорії громадян процесу соціальної адаптації.

3. Передбачити та забезпечити виплату доплат, надбавок та заохочувальних для працівників органів соціального захисту населення у зв'язку зі збільшенням навантажень, пов'язаних з обслуговуванням внутрішньо переміщених осіб.

4. Вжити заходів щодо заповнення санаторно-лікувальних закладів, які знаходяться в зоні проведення антитерористичної операції, громадянами з числа її учасників.

VII. Міністерству внутрішніх справ України

оперативно подавати на затвердження Кабінету Міністрів України зміни до Переліку населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та переліку населених пунктів, що розташовані на лінії зіткнення, у частині доповнення новими населеними пунктами, які фактично знаходяться на тимчасово окупованій території України.

VIII. Міністерству інфраструктури України

прискорити подання на затвердження Кабінету Міністрів України Порядку забезпечення відшкодування вартості проїзду залізничним, автомобільним транспортом, внутрішньо переміщених осіб до залишеного місця проживання.

IX. Пенсійному фонду України спільно з Національним банком України

розглянути можливість забезпечення виплати пенсій на банківську картку для осіб, які проживають в окремих районах, містах, селищах та селах на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей.

Х. Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності України спільно з Міністерством охорони здоров'я України

розробити та затвердити Порядок надання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам, передбачивши виплату за листками непрацездатності у випадках подання застрахованими особами оригіналів листків непрацездатності до роботодавця, розташованого на непідконтрольній території України.

XI. Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення

1) звернутися до Прем'єр-міністра України А.Яценюка щодо:

незадовільної організації роботи міністерств соціальної політики, регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, інфраструктури України щодо забезпечення реалізації прав внутрішньо переміщених осіб;

бездіяльності Віце-прем'єр-міністра України – Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Г.Г.Зубка по забезпеченню державної політики щодо відновлення Донбасу, зокрема, спрямування та координації діяльності Державного агентства України з питань відновлення Донбасу, яке до цього часу не здійснює своєї діяльності та забезпечити його функціонування, особливо щодо питань соціального забезпечення переміщених осіб;

розгляду питання про персональну відповідальність Міністра соціальної політики України П.В.Розенка, Віце-прем'єр-міністра України – Міністра регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України Г.Г.Зубка, Міністра інфраструктури України А.М.Пивоварського щодо невиконання поставлених завдань стосовно запровадження та реалізації положень законодавчих актів України в частині забезпечення реалізації прав внутрішньо переміщених осіб;

2) внести до плану роботи Комітету на третю сесію VIII скликання Верховної Ради України питання щодо діяльності Державної служби України з питань Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, як центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику з питань тимчасово переміщених осіб із вказаної території;

3) звернутися до Комітетів Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства, з питань транспорту з проханням розглянути на засіданнях цих Комітетів роботу профільних міністерств щодо забезпечення реалізації прав внутрішньо переміщених осіб та державної політики щодо відновлення Донбасу;

4) надіслати Рекомендації та відповідне рішення Комітету з даного питання до Комітетів Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства, з питань транспорту, Кабінету Міністрів України, Національного банку України, Державної служби України з питань Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, Рахункової палати України, Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, Фонду соціального страхування України, Державної служби зайнятості України, Луганської обласної військово-цивільної адміністрації, Донецької обласної державної адміністрації.

ХІІ. Кабінету Міністрів України поінформувати Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення про стан виконання зазначених рекомендацій до 17 вересня 2015 року.